İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi

Journal of Intelligence Research and Studies

Haziran 2023, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.150-177

June 2023, Volume: 2, Issue: 2, pp.150-177

ISSN 2822-3349 (Basılı/Print) **ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)**

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 11 Mayıs 2023 / 11 May 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 06 Haziran 2023 / 06 June 2023

Makalenin Başlığı / Article Title

Dış Politikada İstihbaratın Önemi ve Etkileri: ABD ve 2003 Irak Savaşı Örneği

The Importance and Effects of Intelligence in Foreign Policy: The Case of the USA and the 2003 Iraq War

Yazar(lar) / Writer(s)

Ömer TOMAK ve Kaan Kutlu ATAÇ

Atıf Bilgisi / Citation:

Tomak, Ö. ve Ataç, K.K. (2023). Dış Politikada İstihbaratın Önemi ve Etkileri: ABD ve 2003 Irak Savaşı Örneği. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss.150-177, DOI: http://dx.doi.org/10.29228/icad.15

Tomak, Ö. ve Ataç, K.K. (2023). The Importance and Effects of Intelligence in Foreign Policy: The Case of the USA and the 2003 Iraq War. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 2(2), pp.150-77, DOI: http://dx.doi.org/10.29228/icad.15

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.icadergisi.com

e-posta/e-mail: editor@icadergisi.com

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi-İÇAD, 2023, 2(2) Araştırma Makalesi
Journal of Intelligence Research and Studies-İÇAD, 2023, 2(2) Research Article
DOI: http://dx.doi.org/10.29228/icad.15

DIŞ POLİTİKADA İSTİHBARATIN ÖNEMİ VE ETKİLERİ: ABD VE 2003 IRAK SAVAŞI ÖRNEĞİ

Ömer TOMAK ⁎, Kaan Kutlu ATAÇ⁎⁎

ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 2003 Irak Savaşı'na giden süreçte istihbaratı savaş kararı alınması sürecinde bir araç olarak kullanmıştır. Çalışmada, istihbarı bilgilerin hem savaşın karar alma süreçlerine hem de savaşın sonuçlarına olan etkileri incelenmektedir. 20 Mart 2003'te başlayan Irak Savaşı'na giden süreçte doğrudan bir silahlı harekâtın gerekliliği ABD tarafından üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur. Bu durumun ABD açısından en önemli sebebi, kitle imha silahlarıyla (KİS) ilgili -resmî belgelerle de açıklanan- istihbarı bilgilerin olduğudur. Ayrıca KİS, ABD tarafından hem kendi topraklarını hem de müttefiklerinin topraklarını tehdit eden önemli bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. 2003 Irak Savaşı öncesi istihbarı bilgilerin özensiz kullanımı sonucu meydana gelen 11 Eylül Saldırıları, dönemin ABD hükümetinin dış politikasında alınan kararlarda istihbarata olan bakış açısını ve ABD'nin kurumsal istihbarat yapısını değiştirmiştir. Bu kapsamda çalışma, 2003 Irak Savaşı'nda -özellikle dış politikanın oluşturulmasında- istihbaratın etkin bir araç olarak nasıl kullanıldığını sonrasında cevap vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Dış Politika, ABD**,** *2003 Irak Savaşı, Irak.*

THE IMPORTANCE AND EFFECTS OF INTELLIGENCE IN FOREIGN POLICY: THE CASE OF THE USA AND THE 2003 IRAQ WAR

ABSTRACT

It is seen that intelligence information was used as one of the tools of the war by the United States of America (USA) in the decision-making process leading up to the 2003 Iraq War. In this study, the effects of this intelligence information used in the war on both the processes of the war and the results of the war are examined. In the process leading up to the 2003 Iraq War, the necessity of a direct armed operation was one of the most emphasized issues by the USA. The most important reason for this situation for the USA is that there is intelligence information about weapons of mass destruction (WMD), which is also disclosed in official documents. In addition, WMD is seen as an important security problem by the USA, threatening both its territory and the territory of its allies. The September 11 attacks, which occurred as a result of the careless use of intelligence information before the 2003 Iraq

⁎ Uluslararası İlişkiler Bilim Uzmanı, Mersin Üniversitesi, tomakomer@gmail.com ORCİD: 0000-0003-0753-8914.

⁎⁎ Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, kaanatac@mersin.edu.tr, ORCİD: 0000-0003-3435-9073.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 11 Mayıs 2023 / 11 May 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 06 Haziran 2023 / 06 June 2023

War, changed the perspective of the US government on intelligence in the foreign policy decisions of the period and the corporate intelligence structure of the US. In this context, the study aims to answer how intelligence was used as an effective tool in the 2003 Iraq War, especially in the formation of foreign policy.

Keywords: *Intelligence, Foreign Policy, US, 2003 Iraq War, Iraq.*

GİRİŞ

İstihbarat, dış politika kararlarının alınmasında ve icrasında siyasal karar alıcılar için hem önemli hem de riskli bir değişkendir. Özellikle askeri bir hareket için istihbaratın dış politika aracı olarak kullanılması içerisinde önemli sorunları barındırmaktadır. İlk olarak istihbarat yapısı itibariyle gizli bir faaliyettir. Hem üretilmesi hem de etkin bir araç olarak kullanılması riskli süreçleri içerisinde barındırır (Warner, 2008). İkinci olarak en üst seviyedeki hedefler için siyasi saiklerin devreye girmesi ve istihbaratı üreten örgütler üzerindeki baskılar istihbaratın siyasallaşması yol açabilir. Diğer yandan askerî harekât gibi yüksek maliyetli bir dış politika çıktısında istihbaratın kullanılması siyasallaşmış istihbarat riskini artırmaktadır (Bar-Joseph, 2013 s.348). Karar alma sürecinde siyasi karar alıcı ve ekibi üzerindeki baskıların etkisi kaçınılmaz olarak istihbarat örgütlerine de yansımaktadır. Bu çalışmanın iddiası istihbarat örgütlerinin dış politika yapım sürecinde, siyasi kaygılardan uzak ve objektif bir istihbarat analizi ortaya koymanın önemini vurgulamaktır. İddianın temeli, siyasi endişelerin ve "iktidara doğruyu söyleme (*truth to power*)" düsturundan uzaklaşmanın getireceği maliyetin yüksek olduğudur. Bunun gerçekleşmemesi halinin istihbaratın siyasallaşması riskinin yanında istihbarat başarısızlığı gibi diğer önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Jervis istihbarat başarısızlıklarının, hesap verilebilirliği azaltması ve istihbarat sağlayıcılarına olan güvenin sarsması gibi ciddi riskleri yaratabileceğini ifade etmektedir (2010, s.185).

ABD'ye yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül 2001 terör saldırıları istihbarata olan bakışın önemli ölçüde eksen değiştirmesine sebep olmuştur. Bu terör saldırısı sonrası ABD için istihbarat, dış politikada daha etkin kullanılan bir araç haline gelmiş ve Irak'a bir askerî harekâtın düzenlenmesinde rol oynayan önemli değişkenlerden biri olmuştur. Bu askerî harekât, siyasi karar verici tarafından dış politika alanında istihbaratın kullanılmasının önemli bir örneğidir. Uluslararası terörizmin Amerikan topraklarını hedef alması ile ilgili küresel ölçekte emarelerin bulunması rağmen önleyici tedbirlerin alınmasında yaşanan zafiyetler sonucunda George W. Bush yönetimi 11 Eylül Saldırıları ile yüzleşmek zorunda

kalmıştır. El-Kaide örgütünün üstlendiği bu eylemler Uluslararası İlişkiler disiplini içerisindeki aktörleri tanımlarken görece yeni bir başlık olan terör unsurlarının güçlü bir başlık olmasına ve o güne kadar yeterince gündemde değilken bir anda küresel ajandanın ilk sırasına yer almasına neden olmuştur (Wight, 2008, s.99). Devam eden süreçte, istihbarat zafiyetlerinin ve ABD istihbarat topluluğunun hararetli bir şekilde eleştirildiği bir siyasi iklimde istihbarat bir araç olarak kullanılarak 2003 Irak Savaşı'na giden süreçte önemli bir rol oynamıştır. Literatürde 20 Mart 2003'te başlayan Irak Savaşı'nda ABD yönetiminin istihbaratı dış politikada araçsallaştırması "tarihin en büyük istihbarat hatası" olarak da nitelendirilmektedir (Fitzgerald ve Lebow, 2006 s.885; Harvey, 2011, 5.bl.).

Çalışma[1], üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, 2003 Irak Savaşı'na giden süreci, kamuoyu tutumunu, 11 Eylül saldırıları sonrası istihbarı bilgilerin kullanılarak dış politikadaki değişen söylemi, ABD'nin 2002 yılındaki Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi üzerinden değerlendirecektir. 2003 Irak Savaşında istihbaratın nasıl kullanıldığını ve KİS ile ilgili olarak kamuoyuna açıklanan resmî belge ve raporların analizlerini ikinci bölümde ele alacaktır. Sonuç bölümünde ise istihbaratın özellikle dış politikanın oluşturulmasında etkin bir araç olarak kullanılması ve süreç ile sonuçlara olan etkileri ele alınacaktır. Bu minvalde çalışmadaki vaka analizi için birincil ve ikincil kaynaklardan veri elde etme yöntemi kullanılmıştır. 2003 Irak Savaşı vakasında geniş bir literatürün bulunması sebebiyle çalışma, araştırma sorusu ve konuya bağlı kalınarak dış politika ve istihbarat perspektifinden ele alınmış ve istihbarata etki eden süreçler ile sınırlandırılmıştır. İstihbaratın doğası gereği, gizlilik içerisinde yürütülen bir faaliyet olması sebebiyle sadece kamuoyuna açıklanan belge ve raporlardan yararlanılarak çalışma yürütülmüştür. Çalışma, dış politikada bir yardımcı unsur olan istihbaratın doğrudan bir askerî harekât argümanı olarak uluslararası arenada kullanılması yönüyle önemlidir. Diğer yandan, istihbaratın dış politikada bir araç olarak kullanılmasıyla gerçekleşen tekil bir vaka üzerinden ve resmi raporlarla analiz edilerek genellenebilir bir veri setine ulaşmayı amaçlamaktadır.

[1] Bu çalışma; "Dış Politikada Karar Alma ve Uygulama Süreçlerinde İstihbarat: ABD ve 2003 Irak Savaşı Örneği" isimli Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen birinci yazara ait yüksek lisans tezinin bir bölümünden yararlanılarak yazılmıştır.

1. 2003 IRAK SAVAŞI'NA GİDEN SÜREÇ

Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk yıllarında ABD istihbaratı için terör kavramı ön plana çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ABD, terörizm şeklinde yeni bir küresel güvenlik tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. Bu tehdit, 1993 Dünya Ticaret Merkezi bombalaması ve 1998'de Afrika'daki ABD büyükelçiliği bombalamaları gibi Amerika'nın çıkarlarına ve vatandaşlarına yönelik yüksek profilli saldırılarla vurgulandı. 11 Eylül saldırıları, ABD'nin teröre karşı küresel bir savaş ilan etmesine ve Afganistan ve Irak'ta askeri müdahaleler başlatmasına yol açan bir dönüm noktasıydı. 11 Eylül saldırıları öte yandan ABD istihbaratı için dramatik değişimin de habercisi olmuştur. 17 Eylül 2004 tarihindeki İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme Yasası (*The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act*-IRTPA) bu değişimin somut bir göstergesidir (Discover U.S. Government Information, 2004).

11 Eylül saldırıları hem akademik literatür anlamında hem de dünya siyaseti üzerinde terörizm ile ilgili geniş varsayımların yapıldığı bir dönemdir (Hodges ve Nilep, 2007; Holloway, 2008; Leffler, 2023). El-Kaide ve Usame Bin Ladin, ABD için yeni yüzyılın hasımları olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD, 11 Eylül sonrası terörizmle savaş kapsamında Afganistan'a askerî harekât düzenlerken öte yandan Irak'ı 11 Eylül saldırılarını açık bir şekilde kınamadığı için terörle iltisaklı ülke olarak konumlandırmıştır. Başkan George W. Bush'un 29 Ocak 2002'deki konuşmasında[2] "Şer Ekseni" olarak nitelendirilen Irak, İran ve Kuzey Kore ABD ve tüm insanlık için en üst düzeyde tehdit olarak belirtilmiştir. Irak açıkça ABD düşmanlığıyla suçlanmış KİS üretimi yaptığı iddiaları da yine bu konuşmada dile getirilmiştir (Lesser-Arquilla vd., 1999, s.11).

George W. Bush'un "şer ekseni" konuşması hem dolaylı bir savaş ilanı hem hasımlara bir gözdağı hem de onları susturmak adına üstünlüğün hala ABD ve müttefiklerinde olduğunun açık bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Beyaz Saray, uluslararası sistemde güç merkezini oluşturan kendi topraklarında tarihin gördüğü en büyük terör saldırısına maruz kalsa da kontrolün ve üstünlüğün hala kendisinde ve müttefiklerinde olduğunun vurgusunu yaparak terörle mücadelenin kendince haklı

[2] Konuşmanın orijinal hali ve tamamı için bkz. American Rhetoric (2002). First Presidential State of the Union Address. https://www.americanrhetoric.com/speeches/stateoftheunion2002.htm adresinden 23 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.

gerekçelerini açıklamıştır (The Washington Post, 2002). 11 Eylül saldırıları sonrasında Washington için dış politikanın ekseni özellikle terörle iltisaklı hedeflere yönelik olarak önleyici müdahaleye doğru şekillenmiştir. ABD teröre karşı küresel savaş kapsamında, faaliyette olduklarına inanılan her yerde şüpheli teröristleri ve onların ağlarını hedef alan bir önleme ve önleyici savaş politikası izledi. Bu politika, drone saldırılarının kullanımı, lider kadrolara yönelik suikastlar ve gizli operasyonlar yürütmek için özel kuvvetlerin konuşlandırılması dâhil olmak üzere bir dizi askeri ve diplomatik önlemle desteklenmiştir. Askerî harekâta ek olarak ABD, terörle mücadele için istihbarat toplama, mali yaptırımlar ve terörizm için potansiyel üreme alanı olarak görülen ülkelerde demokrasi ve istikrarı teşvik etme çabaları dâhil olmak üzere bir dizi politika da izledi.

ABD KİS ile ilgili olarak güvenlik anlamında, El-Kaide'ye destek verdiği iması ile de terör anlamında Irak'ı suçlayıp ve önleyici saldırı eksenini somut bir tabana oturtup meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. ABD yönetimi bu söylemler ile hem dış politikadaki eylemlerine destek almaya gayret etmiş hem de iç politikada muhtemel silahlı müdahalelere karşı kamuoyu desteğini sağlama gayretine girişmiştir. Öte yandan da muhtemel iç muhalefeti de özellikle KİS, terör unsurları ve güvenlik meseleleri gibi konuları gündemde canlı tutarak baskılamaya çalışmıştır (Gupta, 2008, s.181).

George W. Bush'un 1 Haziran 2002'de ABD Harp Akademisi'nde yaptığı konuşmada[3], "Kurumlarımız mağaralarda gizlenen ve laboratuvarlarda büyüyen tehditleri ortaya çıkarmak için en iyi istihbaratı getirecektir" söylemiyle, elde edilen istihbarı bilgilerle dış politika alanında meşruiyet kazandırma çabasına devam etmiştir. Ayrıca bu durumun istihbarat kurumları üzerinde de baskı oluşturarak istihbaratın siyasallaşmasını da önceleyen bir durum oluşturduğu öne sürebilir. Bu tarihten sonra da Irak'a yönelik Washington'un tutumunda gerginliği arttırıcı söylemlerin arttığı görülmüştür. Bush'un konuşmasında kullandığı "önleyici saldırı" kavramı ile ABD yaşam tarzının korunması adına dış politikada askeri gücün sınırlarının genişletilerek gerektiğinde saldırıya uğramamak adına önceden saldırma prensibini benimsendiği görülmektedir. Bu durum

[3] Konuşmanın orijinal hali ve tamamı için bkz. The White House President George W. Bush (2002). President Bush Delivers Graduation Speech at West Point United States Military Academy West Point, New York. https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html adresinden 26 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.

"önleyici saldırı" prensibi gereği hem istihbarı faaliyetlerin kapsamının genişletilmesine hem de askeri gücün gerektiğinde bir dış politika aracı olarak kullanılmasına imkân sağlamaktadır (Ryan, 2010, s.91). Bush'un 11 Eylül saldırıları sonrası terör karşısındaki tavırları ve "önleyici saldırı" olarak ortaya koyduğu doktrin Yeni Muhafazakâr düşünürlerce de büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. Bunun üzerine "Yeni Muhafazakâr" düşünürlerden George W. Bush'a bir öneri mektubu yazılmıştır. Bu mektupta El-Kaide'nin ve Usame Bin Ladin kesin imhası dile getirilirken Saddam Hüseyin'in de "yeryüzünün karşılaştığı en önde gelen teröristlerden biri" olarak tanımlanması dikkat çekicidir. Ayrıca mektupta Irak'a da bir askeri müdahalenin gerekliliği vurgulanmıştır (Internet Archive, 2001).

Bush yönetimi 11 Eylül saldırıları sonrası teröre karşı savaş çağrıları ve fırsatçı bir anlayışla Irak'ta oluşan jeopolitik fırsatları değerlendirmek adına bir kampanya yürütmüştür. Bu kampanyada Irak'ın KİS üretimini durdurmadığı ve hem bölgesel hem de dünya çapında oluşturabileceği tehditlerin vurgulanmıştır. Diğer yandan Irak'ın 11 Eylül saldırılarını kınamaması ABD için El-Kaide'ye karşı bir destek algısının oluşturulmasında önemli bir delil olmuştur. Irak'ın ABD nezdinde oluşturduğu bu ciddi tehdit unsurları askeri bir harekâtın yüksek sesle dile getirilmesine kapı aralamıştır.

Tablo 1. ABD Silahlı Kuvvetlerinin Irak'a Karşı Kullanılmasına İlişkin ABD Temsilciler Meclisi Oylaması (10 Ekim 2002) (Kaynak: U. S. House of Representatives, https://clerk.house.gov/evs/2002/roll455.xml)

OYLAMAYA KATILANLAR	**KABUL**	**RET**	**ÇEKİMSER**
Cumhuriyetçi Parti	215	6	2
Demokratik Parti	81	126	1
Bağımsız		1	
Toplam	296	133	3

Ancak Bush yönetiminin kampanyada kamuoyu desteği alması ilk etapta o kadar da kolay olmamıştır. 11 Eylül saldırılarının yansımaları kamuoyu için ulusal güvenlik tehdidi ve politik tutarlılık açısından henüz yeterince ikna edici değildir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK)

da ABD'ye destek konusunda henüz önemli çekinceleri vardır. Bu durum Bush yönetiminin topladığı istihbarı bilgilerin ve geçekleştirdiği eylemlerin uzunca bir süre sorgulanmasına sebep olmuştur. Ancak yine de ABD Kongresi'nde hareket izni için çoğunluk sağlanabilmiştir.

Tablo 2. ABD Silahlı Kuvvetlerinin Irak'a Karşı Kullanılmasına İlişkin ABD Senato Oylaması (11 Ekim 2002) (Kaynak: U.S. Senate, https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1072/vote_107_2_00237.htm)

OYLAMAYA KATILANLAR	KABUL	RET
Senato	77	23

Tablo 3. Irak'taki Savaşa Yönelik Halkın Tutumu: 2003-2008 (Kaynak: Pew Research Center, https://www.pewresearch.org/2008/03/19/public-attitudes-toward-the-war-in-iraq-20032008/)

YILLAR	KARAR	Askeri müdahale doğru karar mı?	Irak Savaşı iyi gidiyor mu?	ABD Irak'ta asker tutmalı mı?
2003	**EVET**	%77	%88	%64
	HAYIR	%22	%7	%32
	KARARSIZ	%1	%5	%4
2004	**EVET**	%55	%61	%50
	HAYIR	%39	%37	%44
	KARARSIZ	%6	%2	%6
2005	**EVET**	%47	%54	%55
	HAYIR	%47	%42	%42
	KARARSIZ	%6	%4	%3

2006	**EVET**	%45	%43	%44
	HAYIR	%49	%51	%50
	KARARSIZ	%6	%6	%6
2007	**EVET**	%43	%40	%52
	HAYIR	%49	%56	%43
	KARARSIZ	%8	%4	%5
2008	**EVET**	%38	%48	%49
	HAYIR	%54	%48	%47
	KARARSIZ	%8	%4	%4

ABD yönetimi Irak'a karşı gerçekleştirilecek olası bir askerî harekât için sonraki süreçlerde kamuoyu desteği çabalarını yoğun olarak sürdürmüştür. Bu çabalar nihayetinde savaşın başladığı yıl olan 2003 yılında kamuoyu desteğinin alındığını göstermektedir.

Tablo 3, 2003-2008 yılları arasındaki kamuoyu desteği savaşın hemen başında argümanlar ikna edici olsa da savaş sürecinde kamuoyu desteğinin gitgide kaybedildiği gözlemlenmiştir (Pew Research Center, 2008).

ABD'de 1986 yılından itibaren yönetimlerin yıllık periyodlarla Kongre'ye sunması zorunlu olan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi[4], 11 Eylül sonrasında ulus ötesi terörizm ile savaş halinde olduğunu açıkça belirtmiştir. Bu durum KİS ilgili olarak ortaya koyulan istihbarat analizlerinden de kaynaklanmaktadır. 11 Eylül sonrası önleyici askeri güç kullanımı da önemli bir seçenek olarak yerini almıştır (Doyle, 2007, s.626).

Bush "kitle imha silahı üreten uyuşturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetlerde bulunan, uluslararası suçlara destek sağlayan ve terörizmi destekleyen haydut devletlerin" çevreleme politikası ile alt edilemeyecek

[4] 1986 tarihli the *Goldwater-Nichols Defense Department Reorganization Act'*a göre Başkan her yıl ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi hakkında Kongre'ye bir rapor sunmak zorundadır. Dönemlere göre söz konusu strateji belgelerine ulaşmak için https://nssarchive.us/

kadar tehlikeli olduğundan sıklıkla bahsetmiştir. Bush bu durumun ancak "önleyici saldırı" adını verdiği bir stratejik hamle ile önlenebileceğini iddia etmiştir. Bu argüman 2002 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ile temellendirilmiştir. "Önleyici saldırı" Bush yönetiminin terörle savaşta olarak sadece 2002 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi içerisinde kendisine yer bulmuştur. Bunun nedeni ABD'nin "önleyici saldırı" kavramı ile saldırgan ve aşırı güç (*hyperpuissance*) kullanma eğiliminde olduğu şeklinde eleştirilmesidir. Bush yönetimi sonrası göreve gelen Barack Obama yönetimi ise bu kavramın kullanılmaması konusunda titizlik göstermiştir (Körpe, 2022, s.274). Ayrıca "Amerika'nın dış politikasından tehlikeli bir kopuş" ve "önleyici savaşın ve şiddetli rejim değişikliğinin tehlikeli ve radikal bir ifadesi" gibi ciddi eleştirileri de içerisinde barındırmaktadır (Cram, 2011, s.489).

Eylül 2002'deki Ulusal Güvenlik Stratejisi (belgesi de 2003 Irak Savaşı öncesi detaylı olarak incelenmesi gereken önemli bir birincil kaynaktır (The White House President George W. Bush, 2002). Amerika'nın uluslararası stratejisine genel bakış" başlıklı birinci bölüm; "ABD ulusal güvenlik stratejisi, değerlerimiz ile ulusal çıkarlarımızın birliğini yansıtan belirgin bir Amerikan enternasyonalizmine dayanacaktır" şeklinde başlar. Küresel olarak tırmanan terör sorunu ve özellikle KİS üretiminin önlenebilmesi adına iş birliği sağlanması ve gerekli kurumların etkin ve verimli çalıştırılmasının önemi vurgular. Gerektiğinde güç kullanımından çekinilmemesi gerektiğinden de bahsedilmiştir (2002, s.1). "İnsan Onuru için Mücadele İsteği" başlıklı ikinci bölümde; ABD'nin özgürlüklerin korunduğu ve hukukun üstünlüğü ilkesi ile mutlak adalet için çalışan bir ülke olduğu vurgusu vardır. Ayrıca mutlak eşitlik ilkesi ile insanlara dini ve etnik konuda herhangi bir ayrıma maruz kalmayacaklarının güvencesi sunulmuştur. Kadın hakları da yine bu başlık altında ele alınan önemli bir konudur (2002, s.3). "Küresel terörizmi yenmek için ittifakları güçlendirin ve bize ve dostlarımıza karşı saldırıları önlemek için çalışın" başlıklı üçüncü bölümde ise "tüm savaşlardan faklı" şeklinde nitelendirilen küresel terör ile savaşın gerçekleştiği ve bu savaşın uzun ve yakalanması zor bir düşmana karşı verildiği ifade edilir. Ancak yaşanan savaştaki birikimler ile kalıcı bir terörle mücadele başarısının sağlanacağı üzerinde durulmuştur. Bu noktada gözle görülmeyen mücadele ile başarı konusu, istihbarat çalışmaları minvalindeki gizlilik esaslı yapılan çalışmalara bir vurgu olarak değerlendirilmiştir. Bu durum istihbarat ve dış politika ilişkisi adına önemli

bir konumdadır (2002, s.5). "Bölgesel çatışmaları çözmek için başkalarıyla birlikte çalışın" başlıklı dördüncü bölüm, ABD uluslararası ilişkiler için zaman ve kaynak konusunda daha fazla çaba harcanarak bölgesel olarak yaşanan krizlerin çözülmesini amaçlamaktadır. Ayrıca "Avrupalı müttefikler ve uluslararası kurumlarla koordinasyon, yapıcı çatışma arabuluculuğu ve başarılı barış operasyonları için gereklidir" ilkesi ve bu ilkeye yönelik çalışmalar, Irak'a kendisinin de içerisinde bulunduğu "Koalisyon Güçleri" adı verilen devletler ile müdahale etmesi önemli bir ilkedir (2002, s.9). "Düşmanlarımızın bizi, müttefiklerimizi ve dostlarımızı KİS'le tehdit etmesini önleyin." başlıklı beşinci bölüm, "Körfez Savaşı sırasında, Irak'ın tasarımlarının İran'a ve kendi halkına karşı kullandığı kimyasal silahlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda nükleer silah ve biyolojik ajanların edinimini de kapsadığına dair reddedilemez kanıtlar elde ettik" maddesi politikaya uygun istihbaratın varlığına işaret eder. Aynı bölümde "ABD'ye, müttefik ve dostlarımıza karşı KİS'i kullanmadan önce haydut devletleri ve onların terörist müvekkillerini durdurmaya hazırlıklı olmalıyız" söylemi Irak ile ilgili yoğun şüpheler olduğu ve savaş ihtimali konusunda kamuoyu oluşturulması amaçlanmaktadır. (2002, s.13). "Serbest piyasalar ve serbest ticaret yoluyla küresel ekonomik büyümenin yeni dönemini ateşleyin" başlıklı altıncı bölüm, "güçlü bir dünya ekonomisi, dünyanın geri kalanının da refah ve özgürlüğü artırarak ulusal güvenliğimizi artırır" ilkesi ile ekonomik olarak güçlü bir duruşun ulusal güvenlikle doğrudan etkili bir faktör olduğuna işaret eder. Ayrıca kendi ekonomik sistemine uygun bir yapının dünya için de en verimli yol olduğu iddiasındadır (2002, s.17). "Toplumları dünyaya açarak ve demokrasi altyapısını kurarak kalkınma çemberini genişletin" başlıklı yedinci bölümde, ABD'nin II. Dünya Savaşı'nda savaşarak dünyayı daha güvenli bir yer haline getirdiği ve sonrasında güvenini sağladığı dünyayı yeniden inşa için çalışmalara giriştiği ortaya atılır ve bu stratejinin yaşatılarak güncel süreçte de terörizm ve haydut devletler ile aynı savaşın yapılıp, tüm dünya vatandaşlarına daha yaşanılır bir dünya bırakılması için dünyanın yeniden inşası konusunda üzerinde ısrarla durulmuştur (2002, s.21). "Küresel gücün diğer ana merkezleriyle iş birliğine dayalı eylem gündemleri geliştirin" başlıklı sekizinci bölümde, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin dış politika bakışında küresel güç dağılımının diğer ana merkezleri ile iş birliğini geliştirmesi ve küresel terörizmin önlenebilmesi adına bu güç merkezleri ile verimli danışma alışkanlıkları geliştirme ve ortak eylem konuları üzerinde çalışmalar yapılması üzerinde durulmuştur (2002, s.25). "Yirmi birinci yüzyılın

zorluklarını ve fırsatlarını karşılamak için Amerika'nın ulusal güvenlik kurumlarını dönüştürün" başlıklı dokuzuncu ve son bölümde ise, özellikle doğrudan istihbarat ile ilgili olan yerler dikkat çekmektedir. Devletin dış istihbarat konusundaki yeteneklerinin geliştirilmesi ve bu kurumların yetki artışına yönelik çalışmalar yapılması, kesintisiz istihbarat ilkesi ile hızlı ve bütünleşik istihbarı bilgilerin sağlanması, istihbarı bilgi toplama konusunda yeni yöntemler geliştirerek üstünlüğü sürekli olarak elde bulundurma, tüm bilgi kaynaklarının güçlü bir şekilde analiz edilerek olası terör tehdidine karşı istihbarat toplamak gibi ilkeler dikkat çekmektedir. Ayrıca bu bölümün yansımalarından birisi olarak değerlendirilecek olan, 17 Aralık 2004 yılındaki IRTPA özellikle terörizm adına atılan önemli bir reform hareketi ve dönüşüm olarak gösterilebilir (2002, s.29).

Söz konusu belge Amerikan halkını acil ve uzun vadeli risklerden korumayı, Amerikan değerlerini geliştirmeyi ve istikrar ve refahı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Terörizm, KİS'lerin yayılmasının önlenmesi, ekonomik büyüme, ittifakların oluşumu, modernleşme, iç güvenlik ve enerji konularını ele almaktadır. Belge ABD'nin 21. yüzyılın karmaşık güvenlik sınamaları karşısında zorlukların aşılması ve toplumu ve çıkarlarını koruma taahhüdünü sürdürmesi için bir yol haritası niteliğindedir. 2002 Strateji Belgesi genel olarak, uluslararası sistemde ortaya çıkan tehditleri ele almak, Amerikan değerlerini teşvik etmek ve giderek daha karmaşık ve birbirine bağlı bir dünyada ABD'nin ve çıkarlarının güvenliğini sağlamak için kapsamlı bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

2. 2003 IRAK SAVAŞI VE İSTİHBARAT

ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadelede model[5] devlet olma çabaları Afganistan'a karşı yapılan askeri müdahale sonrası Irak'a da bir asgari müdahale ihtimalini de beraberinde getirmiştir. Bu anlamda ABD İstihbarat Topluluğu'nun 2003 Irak Savaşına giden süreçte yaptığı analizler ve raporlamalar önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Kellner, 2004, s.45).

Dönem içerisinde savaşa dair karar alınmasında etki unsurlarından biri de Yeni Muhafazakâr düşünürlerin görüşleridir. Bunu nedeni Bush'a yazılan

[5] ABD'nin model devlet olarak gösterilme çabalarının teorik arka planı için bkz. Kaplan L. F., ve Kristol, W. (2003). The War Over Iraq: Saddam's Tyranny and America's Mission. San Francisco: Encounter Books.

mektupta 11 Eylül saldırılarının müsebbibi olan El-Kaide'nin, Irak yönetimi ile doğrudan ilişkili olduğu varsayımıdır. Ayrıca bu varsayımlar sadece bunlarla sınırlı kalmayıp Irak'ın KİS üretmeye devam ettiğini ve bu silahların El-Kaide terör örgütünün eline geçebileceği iddiaları ile devam etmiştir. Bu iki varsayım da ABD için felaket senaryosu olarak görülmüş ve önleyici saldırının Irak için kullanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bush yönetimi de askeri bir müdahalenin gerekliliğini gün geçtikçe daha yüksek sesle dile getirmiştir. Bu durum Irak'ın KİS'lere sahip olabileceği konusundaki istihbarat analiz raporlarının Kongre ve kara alıcı merciye sunulması ile Bush yönetimi için daha da güç kazanan bir argüman olmuştur (Dumbrell, 2008, s.33).

Ekim 2002'deki Irak'ın Kitle İmha Silahları Programlarını konu edinen istihbarat raporunda Irak'ın Birleşmiş Milletler (BM) kararlarını açıkça ihlal ettiği, BM standartlarının dışındaki füze üretimlerine devam ettiği ve eğer önlem alınmazsa yaklaşık on yıl içerisinde nükleer silaha sahip olabileceği değerlendirmesi vardır. Irak'ın KİS'e yönelik üretim iddialarını reddetmesi, 1998'deki denetlemelerin sona ermesinden sonra Irak'ın güvenilir bir görüntü vermemesi ve nihayetinde 11 Eylül saldırılarını kınamayarak El-Kaide'nin yanında duruyor izlenimi vermesi ile ilgili geliştirilen söylem dikkat çekicidir. Ayrıca istihbarat değerlendirmelerine bakıldığında Irak'ta kitle imha çalışmalarının sürüyor olabileceği yönündeki analizlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmelerin temelinde Irak petrolünün yasadışı yollarla satılması ve bu sayede kitle imha çalışmalarına finans kaynağı sağlayabileceği görüşü dikkat çekmektedir. Diğer yandan 16-19 Aralık 1998'deki Çöl Tilkisi Harekâtı sonrasında Irak'ın biyolojik silah ve füze tesislerini yeniden inşa ettiği ve sivil üretim şeklinde gösterdiği kimyasal ve biyolojik silah üretim altyapısını büyüttüğü, Irak'ın balistik füze menzillerinin BM'nin sınırlarını aşarak KİS'i insansız hava araçlarıyla kullanabileceğinin düşünüldüğü, Saddam Hüseyin'in özellikle nükleer silah için altyapı oluşturmaya çalıştığı değerlendirilmiştir. Elde edilen istihbarı bilgilerde Irak'ın yüksek mukavemetli alüminyum borular temin etmeye çalıştığı bunun nedeninin ise nükleer silah üretimi arayışı olduğu ve bu malzemelerle de nükleer silahlanma için gerekli santrifüj işlemlerinin yapabileceği yer almıştır. Irak'ın Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu'nun incelemesi sırasında üretimini azalttığı düşünülen hardal gazı, sarin, siklosarin ve VX gibi kimyasal savaş silahlarının üretimine yeniden başladığı değerlendirilmiştir. Öte yandan incelemede Saddam

Hüseyin'in büyük oranda sinir gazı stokladığı konusuna da sıklıkla atıf vardır. Irak'ın kimi kimyasal silahları ABD dâhil olmak üzere pek çok hedefe karşı kullanılabilecek kapasitede olduğu da yer almıştır (National Security Archive, 2002, ss.1-2).

İstihbarı değerlendirmeler Irak'ın küçük bir füze gücüne ve muhtemelen biyolojik silahları atmada kullanacağı insansız hava aracı gibi çeşitli kaynaklara sahip olduğu, bu kaynakların özellikle insansız hava aracı ile yapılabilecek saldırıların ABD içinde ve Basra Körfezinde tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. İstihbarat analizlerinde, Irak'ın silah geliştirme konusunda dış yardım aldığı ihtimali üzerinde ise sıklıkla durulmuştur. 1991'de BMGK, Irak'ın BM veya Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (International Atomic Energy Agency-IAEA) gözetimde, ürettiği KİS ve üretim altyapısını açıklaması, imha etmesi ya da tehdit dışı bir unsur haline getirmesi gerektiğini bildiren, ayrıca ilerleyen dönemlerde KİS geliştirmekten veya satın almaktan vazgeçmesini talep ettiği 687 sayılı kararı kabul etmiştir. Ancak Irak yönetimi KİS ile ilgili olan denetim mekanizmalarını sürekli olarak engelleme girişimlerinde bulunmuş ve KİS ile ilgili konunun çözümünü sürüncemede bırakmıştır. IAEA'in denetimlerini engellemesi Irak'ın KİS'i tam olarak ortadan kaldırdığına yönelik kanıtlara ulaşılmasını imkânsız kılmıştır. Denetleme raporundaki değerlendirmelerde Irak KİS ile mevcut kazanımlarını koruduğu ve geliştirdiği sonucuna varılmıştır (National Security Archive, 2002, ss.3-6).

Irak yönetimi, 1998 yılı itibariyle BMGK müfettişlerinin teftişine izni vermemiştir. Böylece BM tarafından kurulan teknik alt yapı çalışmaz işlevsizleştirilmiş KİS ile ilgili muhtemel tespit yolları da kapatılmıştır. Irak, bu süreçte hava sahasını da kapatarak BM'nin görüntü almasını engellemiştir. Bahse konu BM'ye yönelik engellemeler ve yasaklar Irak yönetimine duyulan şüpheleri artırmıştır. Bu durumda da ABD istihbarı raporlarında KİS ile ilgili şüpheci değerlendirmeler artmıştır. Irak Savaşı'na giden süreçte ABD yönetiminin ne güçlü argümanları istihbarı mahiyetteki raporlar olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim dönemin Dışişleri Bakanı Colin Powell 5 Şubat 2003'teki konuşmasına[6] "Irak ve BMGK'nin 1441 sayılı

[6] Konuşmanın tam metin ve orijinal hali için bkz. The Guardian (2003). Full Text of Colin Powell's Speech. https://www.theguardian.com/world/2003/feb/05/iraq.usa adresinden 13 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.

kararına[7] göre silahsızlanma yükümlülükleriyle ilgili durumu gözden geçirdiğimiz için bugün hepimiz için önemli bir gün" şeklinde başlamıştır. Powell "Irak'ın bu silahları üretmeye devam ettiğini gösteren çok fazla istihbarat topladık" tespitini yapmıştır. Bu tespit, istihbarı değerlendirmelerin 2003 Irak Savaşı'nda etkin olarak kullanılan bir araç olduğunu da ortaya koymuştur. (Goldman, 2014 s.302).

Tablo 4. Teftiş ve İzlemeye İlişkin BMGK Kararları ve Hükümleri: Talep Edilen Karar ve Gerçekte Olan (Teori ve Pratik) (Kaynak: National Security Archive, 2002, s.4)

TALEP EDİLEN KARAR	GERÇEKTE OLAN
Karar No 687 (3 Nisan 1991): Irak'ın BM veya IAEA gözetiminde tüm kimyasal ve biyolojik silahları ve üretim altyapısını ilan etmesini, imha etmesini, ortadan kaldırmasını veya zararsız hale getirmesi, 150 km'den daha uzun menzilli füze türlerini kullanmaması, Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu herhangi bir tespitte KİS ile ilgili tesislerin yerinde denetimlerini derhal gerçekleştirme yetkisi vermiştir.	Irak, Kitle İmha Silahı programının tüm bölümlerini açıklamayı reddetti, müfettişleri yalanlamak ve aldatmak için birkaç beyanda bulundu ve programın bazı unsurlarının gizli kalmasını sağladı. 150 km'nin çok ötesinde menzillerle ulaşmak için insansız hava araçlarına dönüşüm için çabalamıştır.
Karar No 707 (15 Ağustos 1991): Irak'ın BM ve IAEA müfettişlerinin teftiş için herhangi bir sahaya anında ve sınırsız erişime izin vermesini istemiştir. Irak'tan KİS programlarının tüm yönlerinin eksiksiz olarak açıklanmasını talep etmiştir. Irak'ın Birleşmiş ekiplerinin herhangi bir Özel Komisyon sorusuna veya talebine eksiksiz ve hızlı bir şekilde yanıt vermesini istemiştir.	Bağdat 1996'da UNSCOM icra başkanıyla teftişleri geciktirmek için, Bağdat'ın hassas ilan ettiği yerlere müfettiş sayısını dörtle sınırlamak ve egemen olarak kabul edilen yerlere girmelerini tamamen yasaklamak için müzakere etti. Bu yöntemler, Irak'a bireysel teftişler üzerinde bir avantaj sağladı. Irak sonunda daha fazla sayıda müfettişin bu tür yerlere girmesine izin verdi.
Karar No 715 (11 Ekim 1991): Irak'ın KİS programlarının uzun vadeli olarak izlenmesini Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu ve IAEA'ya sunmasını istemiştir.	Irak genellikle BM gözlemcilerini ilan edilmiş bölgelere yerleştirdi, ancak zaman zaman erişimi engellemiş ve izleme kameralarını manipüle etmiştir.
Karar No 1051 (27 Mart 1996): BM üyelerinin IAEA ve Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu'na Irak'a ihraç edilen ve KİS üretimine kullanılabilecek olan malzemeler hakkında bilgi vermesini istemiştir. Irak'a ihracat/ithalat izleme sistemini kurulmuştur.	Irak, BM kontrolleri dışında KİS uygulamalarına sahip çift kullanımlı öğeler tedarik etmek için sözleşmeler müzakere etmiştir. BM, Irak sınırlarında malları kapsamlı bir şekilde denetlemek ve Irak içindeki ithalatı izlemek için gereken personelden yoksundur.

[7] BMGK 1441 sayılı karar tam metni ve orijinal hali için bkz. United Nations (2002). United Nations Security Council Resolution 1441 (2002). https://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf adresinden 13 Aralık 2022 tarihinde alınmıştır.

Karar No 1060, 1115, 1134, 1137, 1154, 1194 ve 1205 (1998c) (12 Haziran 1996- 11 Kasım 1998) Irak'ın UNSCOM ile iş birliği yapmasını ve teftiş ekiplerinin teftiş için tesislere ve Iraklı yetkililerle mülakatlar için derhal, koşulsuz ve sınırsız erişime izin vermesini talep etmiştir. UNSCR 1137, BM keşif uçaklarının Bağdat'ın güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle UNSCOM yetkililerinin Irak'a girişine izin vermeyi reddetmesini kınamaktadır.	Bağdat, teftiş süreci boyunca çok sayıda tesise erişimi engelleyerek, genellikle müfettişler gelmeden önce yerleri dezenfekte ederek ve rutin olarak müfettişlerin talep edilen sahalara ve kişilere erişimini engellemeye çalışarak UNSCOM'un Irak'taki misyonunu engellemeye ve sınırlamaya çalışmıştır. Bazen Bağdat, sonuçlardan kaçınmak için itaat sözü vermiş, ancak daha sonra geri dönmüştür.
Karar No 1154 (2 Mart 1998a): Irak'ın UNSCOM ve IAEA teftişlerine uymasını talep ediyor ve Genel Sekreter'in Irak'la mutabakat muhtırasını onaylayarak, Irak'ın uymaması halinde "en ağır sonuçları" öngörmüştür. Karar No 1194 (9 Eylül 1998b): Irak'ın UNSCOM ve IAEA ile iş birliğini askıya alma kararını kınanmıştır.	UNSCOM, Irak'ın uyumu olmadan görevini yerine getiremez. Bağdat UNSCOM ile çalışmayı reddetmiştir ve bunun yerine Irak'ın ihtiyaçlarına daha yakın olacağına inandığı Genel Sekreter ile müzakere etmiştir.
Karar No 1284 (17 Aralık 1999): UNSCOM'un yerine Birleşmiş Milletler İzleme, Doğrulama ve Teftiş Komisyonu'nu (UNMOVIC) kurmuştur ve Irak'tan, UNMOVIC ekiplerinin Irak'ın KİS programının tüm yönlerine acil, koşulsuz ve sınırsız erişime izin vermesini talep etmiştir.	UNSCOM'un yerini alan Birleşmiş Milletler İzleme, Doğrulama ve Teftiş Komisyonu (UNMOVIC); ve Irak'tan, UNMOVIC ekiplerinin Irak'ın KİS programının tüm yönlerine acil, koşulsuz ve sınırsız erişime izin vermesini talep etti. Irak defalarca BM silah müfettişlerinin dönüşünü reddetti ve silahsızlanma ile ilgili tüm BM kararlarını yerine getirdiğini iddia etmiştir. UNSCOM ile karşılaştırıldığında 1284, UNMOVIC başkanına daha az yetki vermiştir, BMGK'ye temel silahsızlanma görevlerini belirlemede daha büyük bir rol vermiştir ve müfettişlerin tam zamanlı BM çalışanları olmasını gerektirir.

14 Şubat 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler İzleme, Doğrulama ve Denetleme Komisyonu (*The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission*-UNMOVIC) Başkanı Hans Blix'in ve IAEA'nın Genel Direktörü Mohamed El-Baradei'nin verdiği brifingler de savaşa giden süreçte önemlidir. ABD yönetiminin kamuoyu desteği aldığı ve askeri bir harekât için ikna çabalarının yoğunlaştığı bu süreçte de KİS ile ilgili somut bir sonuca ulaşılamamıştır (The Acronym Institute, 2003). Bu durum ABD açısından savaşın meşrulaştırılması adına desteğin yitirilmesi tehlikesini beraberinde getirmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen 20 Mart 2003'te ABD ve Birleşik Krallık öncülüğündeki Koalisyon Güçleri, "Irak'ı özgürleştirme harekâtı" olarak adlandırdıkları harekâta başlamışlardır. Milletler genel sekreteri Kofi Annan, "Irak savaşının yasadışı olduğunu ve BM tüzüğünü ihlal ettiğini" belirtmiştir (The Guardian, 2004).

2003 Irak Savaşı süreci ile ilgili resmi raporlar önemlidir. Bu raporların ilki CIA'in 2002 yılında Irak'taki KİS programı ile ilgilidir. Rapora göre, 1998 BM denetimleri sonrası Irak kimyasal silah çalışmalarını sürdürmektedir. Raporda Irak'ın aynı zamanda biyolojik silah üretimiyle ilgili yatırımları da yapmaktadır. Bu silahlar dışında yine BM tarafından belirlenen kriterlerden daha uzun menzilli füzelere sahiptir. BM, Irak'ın KİS'i saklama eğiliminde olduğunu ve eğer Irak'ın silahsızlandırılması konusunda karar alınmazsa, ilerleyen yıllarda Irak nükleer silah sahibi olacağı öngörmektedir. Bu noktada raporda dikkat çeken husus, istihbarat analizcilerinin Irak'ın nükleer programını tekrar hayata geçirdiği ve silahsızlanma yönünde BM'nin kriterlerine yönelik adımlar atmadığı yönündedir. Bu durum, bir sonraki yıl UNMOVIC ve IAEA'in açıkladığı rapor ile çelişkiler içermektedir. İstihbarı analizler bu süreçte siyasal karar alıcının uygulamak istediği siyaseti meşru gösterme yönünde kullanılması açısından dikkat çekmektedir (National Security Archive, 2002, ss.1-25).

Yaşanan çelişkili süreçler beraberinde ABD yönetiminin Temmuz 2003'teki bir diğer CIA raporunun yayınlanmasına onay vermesini gerektirmiştir. 2002 yılındaki raporda kamuoyuna sunulmayan "önemli bulgular" kısmına bu raporda yer verilmiştir. Ayrıca üslup açısından da 2002'deki rapordan farklıdır. Bu üslup farklılığı bir önceki istihbarat raporundaki kesin değerlendirmelerden uzaklaşılarak genel değerlendirmeler içeren bir üslup ile kaleme alınmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle askerî harekât gibi yüksek maliyetli ve büyük insan gücünün kullanıldığı bir operasyonda istihbarı bilgilerin doğruya en yakın olarak sunulması önemlidir. Bu noktada istihbaratın siyasallaşması kavramı bu noktada ortaya çıkmaktadır ve karar alıcının politik saiklere uygun bir istihbarat raporunun ortaya koyulması süreci başlamaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Birleşik Krallık'ta yayınlanan 2005 yılında Robb-Silberman Komisyonu raporunda KİS konusunun bir istihbarat analiz hatası olduğunu ve yapılan analizin karar alıcıya aktarım yöntemlerinin de hatalı olduğu kanaatine varılmıştır (Harvey, 2011, s.158). Benzer şekilde ABD Senatosu İstihbarat Komitesi'nin nihai raporunda da Bush hükümetinin istihbarat üzerindeki etkilerine yönelik bir sonuca ulaşılamadığı belirtilmiştir (Federation of American Scientists, 2005). "Politika yapıcıların tercihlerine uymayan istihbarata itibar etmeye hazırlıklı olmaları gerekirken, toplumu bu değerlendirmeye tam olarak nasıl varıldığını ve hangi alternatiflerin doğru olabileceğini açıklamaya zorlayan keskin sorgulamalar yapılmadan hiçbir

önemli istihbarat değerlendirmesi kabul edilmemelidir. Bu "siyasallaştırma" değildir; istihbarat sürecinin gerekli bir parçasıdır. Ve nihayetinde, en iyi ihtimalle şaşırtıcı şeyleri nasıl yapacağını bilen İstihbarat Topluluğundan en iyi şekilde yararlanmanın anahtarıdır. Yapılan bu komisyon değerlendirmesi literatüre: "En hafif tabirle bu, analistleri kanıtları yorumlamalarını askeri cephaneliğiyle yakın bir tehdit oluşturan Irak rejimi anlatısına uyacak şekilde değiştirmeye zorlamakla suçlanan Bush yönetiminin oldukça dramatik bir aklanmasıydı." Şeklinde geçmiştir. Bush yönetimi yetkilileri bu dönemde sadece aklanmakla kalmadı. "Kilit konular" ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamaları sebebiyle istihbarat sağlayıcılarına karşı suçlayıcı tavırlar içerisine girilmiştir (Lucas, 2011, ss.203-204).

İstihbarı bilgilerin elde edilmesinde kullanılan istihbarat toplama ve analiz yöntemleri siyasi karar alıcının her zaman riskleri tam olarak anlamasına yardımcı olmaz. Bu noktadan hareketle ABD'nin KİS iddiası üzerine ürettiği istihbarı argümanları temelden başlayarak yeniden değerlendirmesi gerekmiştir. Ancak sürecin karmaşık bir hal alması ve 11 Eylül saldırıları sonrası hükümet üzerinde oluşan baskılar bu durumun gerçekleşmesine engel oluş gibidir. Irak'ta meydana gelen istihbarat başarısızlığının kamuoyunda sıklıkla tartışılması, olayların ve tartışmaların istihbarat çerçevesinden ziyade siyasi karar alıcının etrafında şekillenmesine neden olmuştur. CIA'nin KİS ile ilgili olarak uzun süredir devam eden çalışmaları siyasi baskılarla birlikle sürecin daha da karmaşık hale dönüşmesine de zemin hazırlamıştır. Siyasi karar alıcı ile istihbarat arasında gelişen önyargılar ile örtülenmiş süreçte istihbarı bilgilerin 2003 Irak Savaşı sürecinde siyasi otorite tarafından yeterli hassasiyet gösterilmeden kullanılmasına neden olmuştur (Cordesman, 2003, s.35).

2003 Irak Savaşı için her ne kadar istihbarı raporlarından ve kamuoyundan destek alınsa da argümanların yeterli sağlamlığa ulaşamaması, istihbaratın siyasallaşması süreci de ele alınınca bir işgal harekâtı olarak nitelendirilmesi sürpriz değildir. ABD iddiaları askeri harekata meşru zemin oluşturma adına ne denli çaba göstermiş olsa da istihbarı raporlarına bağlı ana argümanın geliştirilmesi ciddi sıkıntıların ve istihbarat hatalarının oluşmasına da neden olmuştur. Örneğin ikinci raporda değerlendirme olarak sunulan, Saddam'ın yüz tondan fazla kimyasal silah depoladığı ve nükleer silah konusunda büyük bir üretim kapasitesi için çabaladığı konular kesinlik kazanmış net istihbarat değerlendirmeleri değildir. Ayrıca Powell'ın, BMGK'de kanıt olarak gösterdiği resimler, bir istihbarat kaynağının

bilgisinden yararlanılarak ortaya çıkmıştır. Irak'ın silah üretimi için mobil birliklerden yararlandığı konusu, bilginin kaynağının kendisini deşifre ederek basına konuşmasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Bu konudaki çelişkiler daha da belirginleşmiştir (Rumsfeld, 2011). Iraklı kimyager "Curveball" kod adlı Rafid Ahmed Alwan al-Janabi isimli şahsın, güvenilir istihbarat kaynağı olarak kullanıldığı ancak sonradan kendisini deşifre ederek "Irak Savaş'ını hızlandırmak adına yalan söylediğini" itiraf etmesi, kendisinin sağladığı bilgileri de CIA'in çarpıttığını söylemesi önemlidir (NBC News, 2011). Bu durum ABD, yönetiminin bilgileri çarpıtarak bir kamuoyu oluşturma çabası içerisinde olduğunu ve istihbaratı da bu işlevde bir araç olarak kullandığını göstermektedir (The Guardian, 2011).

Curveball dönem itibariyle ABD'nin 2003 Irak Savaşı'nı başlatmasının müsebbibi olarak da görülmüştür. Bunun nedeni Almanya'dan vatandaşlık alabilmek adına Almanya Federal Haber Alma Servisi (BND) tarafından CIA ile de paylaşılan istihbarı bilgilerdir. Irak'ın El Kaide terör örgütü ile olan yakınlığından, kitle imha silahlarının yapımına bizzat şahit olduğundan ve ülkesindeki rejimi terörün tırmanmasındaki ana unsur olarak gördüğünden bahsetmiştir. Bununla birlikte kitle imha silahlarıyla ilgili olarak detaylı çizimlerle argümanını güçlendirmiştir. Ancak bu istihbarı bilgilerin önemli bir kısmının gerçek dışı olduğu 2003 Irak Savaşı başladıktan sonra fark edilebilmiştir. Bu durum ABD adına önemli bir istihbarat hatasının oluşmasına ve kendisini işgalci konumuna düşüren bir savaşa girmesine sebep olmuştur (Schum ve Morris, 2007, s.249). Curveball her ne kadar CIA'in bilgilerini çarpıttığını ifade etse de bu durum kendisinin de savaşa sebep olan ve sonradan pek çoğunun kurmaca olduğu ortaya çıkan istihbarı bilgileri sağladığı ve savaşın başlamasının önemli bir unsuru olduğu gerçeğini değiştirmemektedir (Irwin ve Mandel, 2019, s.1; Lundry *et.al.*, 2019, ss.590-591).

7 Temmuz 2004 tarihinde Senato tarafından yayınlanan "ABD İstihbarat Topluluğu'nun Irak Üzerine Savaş Öncesi İstihbarat Değerlendirmeleri Raporu" (U.S. Senate, 2004), 2003 Irak Savaşı ile ilgili olarak istihbarat ve siyasi karar alıcı arasındaki ilişkiler açısından dikkat çekici bulgulara ortaya koymuştur. Rapor, Irak'ta istihbarat konusundaki pek çok eksiklik ve başarısızlığı göz önüne sermektedir. Rapora göre senato ilk olarak ABD İstihbarat Topluluğu'nun değerlendirmeleriyle oluşan istihbarı yargıları birkaç kriterde değerlendirir. Bunlar; istihbarı bilgilerin nesnelliği, tutarlılığı, etki altında olmadan bağımsız bir şekilde üretildiği, kaynak

güvenilirliği ve doğruluğudur. Senato raporunda Irak'taki KİS ile ilgili olarak önemli istihbarat analiz hatalarını tespit edilmekle beraber, karar alıcı organların, dış politika konusunda siyasal hedefler ile uyumlu istihbarı çalışmalar ortaya koyulduğuna dair herhangi bir baskı unsuru tespit edilemediği de vurgulanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Senato'nun Irak Savaşı'nda "siyasallaşmış istihbarat" konusunun doğru olmadığı vurgusu dikkat çekicidir. Ancak Pfiffner (2007) Irak Savaşı öncesi istihbarat ve karar verme sürecini incelediği çalışmasında Irak savaşında istihbaratın kullanımını şekillendiren temel varsayımı vurgulanmaktadır. Buna göre, Bush yönetiminin Irak'ta rejim değişikliği politikası tercihi, istihbaratı nasıl yorumladıklarını etkilemiştir. Bu politika tercihi, yönetimin istihbarat bilgilerini işlemesi ve anlamlandırmasına bir filtre görevi görmüştür. Pfiffner'in iddiası, yönetimin zihniyetinin, istihbaratın hangi bilgilere inanıldığını ve nasıl kullanıldığını belirlemede önemli bir rol oynadığını iddia etmektedir. Önceden belirlenmiş sonuçları desteklemek için yönetim, istihbarat sürecini etkilemek için çeşitli politikleştirme taktikleri kullanmıştır. Örneğin, yönetim, Saddam Hüseyin ile El-Kaide arasındaki bağlantıları aralıksız bir şekilde araştırarak, analizcilere bu tür bağlantıların kanıtlarını bulma konusunda baskı yapmıştır. Yönetimin baskısına rağmen, İstihbarat Topluluğu Saddam Hüseyin ile El-Kaide arasında operasyonel veya iş birliği ilişkisi olmadığı yönündeki değerlendirmesinde ısrarcı olmuştur. Bununla birlikte, sürekli yönetimin söz konusu bağlantıların kanıtlarını isteme talepleri, analizcileri değerlendirmelerinde agresif bir yaklaşım benimsemeye zorlamış olabilir. Bu zorlamalar da istihbarı değerlendirmeleri etkilemiş olabilir (ss.213-242). Dolayısıyla istihbarat başarısızlığının temel nedenlerinin öznel beklentiler, profesyonel analistlerin görmezden gelinmesi ve özellikle politika yapıcıların öncelikleri ve önyargıları olduğunu belirtmektedir. Bu faktörler, önyargıları, bilgilerin seçici yorumlanmasını ve varsayımların eleştirel bir şekilde değerlendirilmemesini beraberinde getirerek hatalı istihbarat değerlendirmelerine yol açabilir.

Öte yandan CIA'in 2002 yılındaki raporu, Irak'a olası bir hareket için silahlanma ile ilgili olarak yeterli ayrıntı içermemektedir. ABD İstihbarat Topluluğu içerisinde, Irak'ın KİS'e sahip olduğu yönünde hâkim bir görüş mevcuttur. Bu görüşün etkenleri olarak; Irak'ın Birleşmiş Milletler denetçilerine yeterli şeffaflığı sağlamaması, Irak ile ilgili olarak yeterli istihbaratı toplama konusunda 1998 sonrası istihbarat kaynağı sıkıntıları ve

Irak'ın 11 Eylül sonrası ABD'ye destek açıklaması yapamaması onu El-Kaide destekçisi konumuna düşürmektedir. Ayrıca Powell, 5 Şubat 2003 tarihinde BMGK'de yaptığı konuşmada "güvenilir kaynak" olarak belirttiği isim Rafid Ahmed Alwan al-Janabi'den alınan istihbarı bilgilerin kullanımında yeterli özenin gösterilmediği de raporda yer almaktadır.

ABD İstihbarat Topluluğu değerlendirmelerinin, siyasi karar alıcı başkanın söylemlerine yansıdığı görülmektedir. Bu yansımalar, Irak'taki KİS'in var olduğu konusuna ve Irak rejiminin düşman olduğu konusunda, hatta ABD'ye saldıran teröristler ile iş birliği içerisinde olduğu konusuna sıklıkla atıfta bulunulmaktadır. Bu duruma en iyi örneklerden birisi 28 Ocak 2003 tarihinde Bush'un ulusa sesleniş konuşmasında görülebilir. Bush konuşmasında "Irak'ta daha da büyük bir tehdidin yükselmesine izin verilmemelidir. Pervasız saldırganlık geçmişi olan, terörizmle bağları olan, potansiyel zenginliği olan acımasız bir diktatörün hayati bir bölgeye hükmetmesine ve Amerika Birleşik Devletleri'ni tehdit etmesine izin verilmeyecektir" ifadesiyle savaş kararının alındığını ima ederken istihbarat raporlarının kendisine gösterdiği karar alma sürecini destekleyici süreçten uzaklaşmış görünmektedir. ABD İstihbarat Topluluğu içerisinde, 2003 Irak Savaşı öncesi yıllardan kalan, Irak'a karşı olumsuz bakışın yanı sıra bu olumsuzluğun dış politika yapımında Irak aleyhine istihbarat oluşumu sürecini desteklediği iddia edilebilir. Yine siyasi karar alıcıda oluşan bu önyargı, toplanan bilgilerin teyit aşamasında somut sonuçlara ulaşma konusunda zafiyete uğranıldığına da işarettir. Bu zafiyeti ise ABD İstihbarat Topluluğu içerisindeki iş birliği eksikliği, yönetimsel ve paylaşım sorunlarından kaynaklanmaktadır (National Security Archive 2004).

ABD'nin Irak'taki istihbarat başarısızlığı ile ilgili yapılan değerlendirmelerde bu durumun bir çelişki konusunda da değerlendirmeler vardır. KİS üretimi ilgili olarak uzun yıllardır uluslararası yükümlülüklerinden kaçınan ve Irak'ın faaliyetleri ile ilgili olarak sıkı tedbirler almasını da kaçınılmaz olarak gören siyasi irade, hayli kapsamlı ve çetrefilli konuları içeren istihbarı bilgi akışında analizlerin büyük ölçüde yoruma dayalı, göreceli ve düzensiz bir hal alacağını öngörmüş olmalıdır. Diğer yandan güçlü gözüken istihbarat analizleri ile oluşturulan argümanlara karşı yeterli alternatif değerlendirmelerin olmaması analiz süreçlerinde dengenin sağlanamamasına ve bilgilerin doğrulamalar yapılmadan kullanılmasına neden olmuştur. Bu durum özellikle istihbaratın uluslararası sistemde savaşın başlatılması için bir argüman olarak kullanılmasını yol

açmıştır (Hannay, 2009, s.19).

11 Eylül sonrası Amerikan kamuoyunda İstihbarat topluluğunun reforma tabi tutulması yönünde güçlü sesler yükselmiştir. Soğuk Savaş sonrası süreçte yükselen terörizm ve düzensiz savaş ortamları ABD istihbarat analizlerinin uygulanabilirliğinin sorgulanmasına da sebep olmuştur. Bu durum 2003 Irak Savaşı sonrasında özellikle ABD'nin istihbarat analiz yöntemlerinin yetersizliğini ön plana çıkartmıştır. İstihbarat analizcilerinin 21. Yüzyılın güvenlik sorunlarına ve yeni teknolojilerine uyum sağlayarak yeni analiz yöntemleri geliştirilmesi öne çıkan eleştirilerdendir. 2003 Irak Savaşı sürecinde yaşanan gelişmeler ABD'nin istihbarat konusunda kurumsal olarak değişim ve dönüşümleri gerçekleştirmesinin zorunluluğunu ortaya koymuştur (Shultz, 2018, s.1).

Savaş öncesi, savaşa dair karar alma süreci ve savaş sonrası değerlendirmeler Irak'taki istihbarat başarısızlıklarının ana sebebi olarak istihbarat analistleri ve siyasi karar alıcılardaki mevcut ön yargıların varlığına da işaret etmiştir. İstihbarat başarısızlığının temelinde psikolojik mekanizmaların önemli rol oynadığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır. Bu durum genellikle istihbarat hataları sonrası gerçekleştirilen soruşturmalarda ve hazırlanan resmi raporlarda açıkça ifade edilmese de akademik yazım önyargıların oluşturduğu hatalı süreçleri ortaya koymaktadır. Özellikle 2003 Irak Savaşı sürecindeki psikolojik etmenlerin istihbarat başarısızlıklarına etkisinin ortaya konulması önemlidir. İstihbaratın siyasallaşması süreci çoğunlukla siyasi karar vericinin istihbarat kurumlarına yaptığı baskı olarak algılanmasına rağmen istihbarat çalışanlarının bireysel psikolojik durumları da sürece etki eden önemli bir değişkendir. İstihbaratın doğası gereği gizlilik içermesi beraberinde gerginliğe dayalı süreçleri de beraberinde getirmektedir. Bu doğal ve insani bir durumdur. İstihbarat analizcisinin gerginliklerle dolu süreçleri yönetebilmesi ve nesnel bir istihbarat analizi ortaya koyması beklenen, ideal bir durumdur. Siyasi karar vericinin istihbarat örgütüne bu yöndeki baskısı istihbarat analizcisinin gerçeği arama sürecinde yeterli dikkati göstermesine sebep olabilir. Ancak bu siyasi baskı istihbarat analizcisinin psikolojik yıpranmasına ve nihayetinde de istihbaratın siyasallaşmasına neden olabilir. Bu sebeple istihbarat analistlerinin psikolojik durumlarının titizlikle değerlendirilmesi de istihbarat başarısızlıklarına yol açan sebep sonuç zincirlerinde hesaba katılması gereken bir değişkendir (Bar-Joseph ve McDermott, 2008).

SONUÇ

1995 yılı ve sonrasında CIA'i İslami Terör ve Hava Terörizmi konusundaki raporların ideolojik saikler ve siyasi gündem gibi değişkenler sebebiyle yeterli düzeyde dikkate alınmaması, 11 Eylül saldırılarına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, yeni hükümetin görevinin ilk yılında olması ve konu ile ilgili olarak refleks geliştirme yönünde adım atmak istemesine sebep olmuştur. Nihayetinde hazırlanan istihbarat raporlarına istinaden, 11 Eylül saldırılarının bir devlet desteği olmadan gerçekleşmesinin zorluğuna vurgu yapılarak Irak hedef alınmıştır. Diğer yandan KİS'in üretimi ile ilgili olarak sürecin devam ettiği üzerine önemli istihbarı bulgular olduğunun iddia edilmesi ve 2003 Irak Savaşı'nın başlamasında ana etkenlerden sayılan istihbarat raporları açıkça göstermektedir ki istihbarat güç kullanımını etkileyen bir faktördür. 9 Temmuz 2004 tarihinde yayınlanan Senato Raporu'nun da dikkat çektiği gibi istihbarı analizlerdeki hatalar ve istihbarat süreçlerini ilerletirken istihbarat kaynağının yanlış kullanımı (bilgi kaynağının güvenilirliği sorunu) sonucu ortaya büyük bir istihbarat başarısızlığı olan harekât çıkmaktadır.

ABD'nin Eylül 2002'deki Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesini açıklaması ile dış politika olarak özellikle 11 Eylül saldırısı sonrası terörizme ve KİS'e karşı büyük güçler ile entegrasyon ve bu unsurların yok edilmesi yönündeki dış politika çizgisi ön plana çıkmaktadır. Yine 2002 yılında açıklanan CIA raporu ise Irak'taki KİS konusundaki şüphelerini dile getirmektedir. Bu durum Başkan George W. Bush ve Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın hem iç politikada hem de dış politikada Irak'a karşı bir harekât yapılmasının önünü açmaktadır. Ancak yine dönemin belgeleri incelendiğinde, UNMOVIC ve IAEA'ın açıkladığı rapor bölgedeki KİS ile ilgili olarak herhangi bir bulguya rastlayamadıklarını ve harekât için ABD'nin ortaya koyduğu argümanların daha sağlam bir zeminde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim 20 Mart 2003 tarihinde BMGK onayı olmadan girişilen harekât ile ABD, Irak'ı özgürleştirme adına çıktığı yolda BM Başkanı Kofi Annan'ın sonraki açıklamalarına da bakılarak işgalci durumuna düşmektedir.

2003 Irak Savaşı'na giden süreçte ana argüman olarak kullanılan istihbarı bilgilerin yeterli güvenilirliğe ulaşamaması sorunu sürekli olarak göz önündeydi. Ancak buna rağmen Almanya vatandaşlığı için Irak'taki Baas rejimi ve KİS ile ilgili sonradan anlaşıldığı üzere birçoğu kurmaca olan

istihbarı bilgiler vermeyi kabul eden "Curveball" kod adlı Rafid Ahmed Alwan al-Janabi'nin güvenilir kaynak olarak kullanılması kararı sürecin olgunlaşmasında ve askerî harekâtı meşru bir zemine oturtma konusunda önemli bir dönüm noktasıdır. 2003 yılında dönemin hükümeti henüz görevinin çok başında 11 Eylül saldırıları ile yüz yüze geldi. Bu durum Bush yönetiminin refleks geliştirme ve teröre karşı ABD'nin öncü rolü üstlenmesi için önemli bir fırsattı. Irak'ın terörün destekçisi bir hedef imajı ise 1990'lı yıllara dayandırılmaktaydı. KİS ile ilgili denetimlerin isteksiz karşılanması ve 11 Eylül sonrası ABD'ye karşıt tavrın sürdürülmesi Irak'ı terörü destekleyen "şer eksini" ülkelerinden biri konumuna getirmiştir. Ayrıca ABD, Irak'a karşı düzenlenecek bir asgari harekât ile ilgili olarak oportünist bir tavır sergileyerek özel hedeflerine yönelik de harekât için istek göstermiştir. Özellikle enerji yolarının güvenliği gibi ekonomik ve bölgede güçlü bir Baas rejimini istememesi gibi stratejik hedefler üzerine ABD için terör destekçisi konumuna düşürülen Irak'a birincil olarak güvenlik gerekçeleri ile bir askerî harekâtı kaçınılmaz kılmaktaydı. Bu durum için ABD, istihbarı bilgiler ve güvenilir kaynaklardan elde edilen görüntüler ile hem iç hem de dış politikada bu askeri harekatın gerekliliği konusunda sıkı baskılar oluşturmuştur. Ancak KİS ile ilgili hatalı istihbarat analizlerinin ortaya çıkması ile işgalci ülke konumuna düşmüştür. Bu durumda ABD'nin dış politika hedefleri ve karar alıcının siyasi saikleri için istihbaratı bir araç olarak kullanıldığı kanaatine varılmıştır. Bu durum istihbaratın siyasallaşması sonucunu da ortaya çıkarmaktadır.

ABD tüm alternatif yolları tüketmeden bir dış politika aracı olarak yardımcı unsur olan istihbaratı 2003 Irak Savaşı için ana argüman unsuru olarak kullanılarak, başlangıçta Irak'ın bir terör devleti olduğu retoriği ile kamuoyu desteği oluşturmuştur. Buna rağmen sürecin yönetimindeki hatalar silsilesi ile tarihin en önemli istihbarat hatalarından biri oluşmuştur. Çalışmadaki vakaya ve belgelere dayalı olarak yapılan analizlere istinaden; istihbarat bir araç olarak, dış politika yapım sürecinde ideolojik saikler ve siyasi gündemlerden bağımsız olarak dikkate alındığında fark yaratan etkileri içerisinde bulundurmaktadır. Ancak yeterli özen gösterilmeden ortaya çıkan istihbarı bilgiler ya da ideolojik saikler ve mevcut siyasi gündeme yönelik olarak ortaya çıkan istihbarı çıktılar, içerisinde başarısızlıkları ve krizleri bulundurmaktadır. Aynı zamanda bu durum dış politikada alınan kararların meşru bir zemin çerçevesinde yürütülmesini de zorlaştırmaktadır.

İstihbaratın, kendi başına ana bir argüman olarak kullanıldığı 2003 Irak Savaşı içerisinde pek çok değişkeni barındıran bir yapıdadır. İstihbarat başarısızlıkları, siyasallaşmış istihbarat, politik çıkarlar, fırsatçı jeopolitik hamleler bu değişkenlerden sadece bazılardır. Literatürdeki kaynaklar, analizler ve resmî belgelerden de yararlanılarak varılan sonuçlarda istihbaratın tek başına bir savaşın süreç ve sonuçlarında etkili olabilme potansiyeli ön plana çıkmaktadır. Bu vaka aynı zamanda istihbaratın süreç ve sonuçlara olan etkisi ile ilgili yargıların ve ABD istihbaratı gibi köklü bir istihbarat yapısının değişmesine sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

American Rhetoric (2002). *First presidential state of the union address.* Erişim Tarihi: 23.12.2022 https://www.americanrhetoric.com/speeches/stateoftheunion2002.htm

Bar-Joseph, U. (2013). The politicization of intelligence: A comparative study. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 26(2), 347-369.

Bar-Joseph, U., & McDermott, R. (2008). Change the analyst and not the system: A Different approach to intelligence reform. *Foreign Policy Analysis*, 4(2), 127-145.

Cordesman, A. H. (2003). *Intelligence failures in the Iraq War*. Center for Strategic & International Studies.

Discover U.S. *Government information (2004). Public law 108–458. Erişim* Tarihi: 25.11.2022 https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-118/pdf/STATUTE-118-Pg3638.pdf

Doyle, R. B. (2007). The US national security strategy: Policy, process, problems. *Public Administration Review,* 67(4), 624-629

Dumbrell, J. (2018). The neoconservative roots of the war in Iraq. *Intelligence and national security policymaking on Iraq* içinde (ss.19-39). Manchester University Press.

Edwards III, G. C., ve King, D. (Ed.). (2007). *The polarized presidency of George W. Bush*. Oxford University Press.

Federation of American Scientists (2005). *The commission on the ıntelligence capabilities of the United States regarding weapons of mass destruction.* Erişim Tarihi: 15.12.2022 https://fas.org/irp/offdocs/wmd_report.pdf

Fitzgerald, M., ve Lebow, R. N. (2006). Iraq: The mother of all intelligence failures. *Intelligence and National Security,* 21(5), 884-909.

Goldman, J. (Ed.). (2014). *The war on terror encyclopedia: From the rise of Al-Qaeda to 9/11 and beyond: from the rise of Al-Qaeda to 9/11 and beyond.* ABC-CLIO.

Gupta, S. (2008). The doctrine of pre-emptive strike: Application and implications during the administration of President George W. Bush. *International Political Science Review*, 29(2), 181-196.

Hannay, D. (2009). Three Iraq intelligence failures reconsidered. *Survival*, 51(6), 13-20.

Harvey, F.P. (2011). *Explaining the Iraq War: Counterfactual theory, logic and evidence*. Cambridge University Press.

Hodges, A., & Nilep, C. (Eds.). (2007). *Discourse, war and terrorism (Vol. 24)*. John Benjamins Publishing.

Holloway, D. (2008). *9/11 and the war on terror*. Edinburgh University Press.

Internet Archive. (2001). *Project for the new American century's letter to the Honorable George W. Bush President of the United States* Washington, DC. Erişim Tarihi: 27.12.2022 https://web.archive.org/web/20130910075715/http://www.newamericancentury.org/Bushletter.htm

Irwin, D., ve Mandel, D. R. (2019). Improving information evaluation for intelligence production. *Intelligence and National Security*, 34(4), 503-525.

Jervis, R. (2010). Why intelligence and policymakers clash. *Political Science Quarterly*, 125(2), 185-204.

Kaplan L. F., ve Kristol, W. (2003). *The war over Iraq: Saddam's tyranny and America's mission.* Encounter Books.

Kellner, D. (2004). 9/11, Spectacles of terror, and media manipulation: A critique of jihadist and Bush media politics. *Critical Discourse Studies*, 1(1), 41-64.

Körpe, Ö. (2022). Reading the USA through strategy documents: An analysis on the change of hegemonic security understanding. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18 (42), 265-293

Leffler, M. P. (2023). *Confronting Saddam Hussein: George W. Bush and the invasion of Iraq*. Oxford University Press.

Lesser, I., Arquilla, J., Hoffman, B., Ronfeldt, D. F., ve Zanini, M. (1999). *Countering the new terrorism.* Santa Monica: RAND Corporation.

Lucas, S. (2011). Recognising politicization: The CIA and the path to the 2003 war in Iraq. *Intelligence and National Security*, 26(2-3), 203-227.

Lundry, L., O'Brien, A., Solis C., Sowers, A. ve Turner, J. (2019). The ethics of applied intelligence in modern conflict. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, 32(3), 587-599.

National Security Archive (2002). *Iraq weapons of mass destruction programs.* Erişim Tarihi: 16.12.2022 https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB129/nie_first%20release.pdf

National Security Archive (2002). *Iraq weapons of mass destruction programs.* Erişim Tarihi: 16.12.2022 https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB129/nie_first%20release.pdf

National Security Archive. (2004). *Report on the U.S. Intelligence Community's pre war intelligence assessments in Iraq.* Erişim Tarihi: 16.12.2022 https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB129/senateiraqreport.pdf

Nbc News. (2011). *Curveball: I lied about WMD to hasten Iraq war.* Erişim Tarihi: 15.12.2020. https://www.nbcnews.com/id/wbna41609536

Pew Research Center (2008). *Public attitudes toward the war in Iraq: 2003-2008.* Erişim Tarihi: 24.12.2022 https://www.pewresearch.org/2008/03/19/public-attitudes-toward-the-war-in-iraq-20032008/

Pfiffner, J. P. (2018). Decisionmaking, intelligence, and the Iraq war. *Intelligence and national security policymaking on Iraq* içinde (ss.213-232). Manchester University Press.

Pfiffner, J. P., & Phythian, M. (Eds.). (2008). *Intelligence and national security policymaking on Iraq: British and American perspectives*. Texas A&M University Press.

Rumsfeld, D. (2011). *Known and unknown: A memoir*. Penguin.

Ryan, M. (2010). *Neoconservatism and the new American century.* Springer.

Schum, D. A., & Morris, J. R. (2007). Assessing the competence and credibility of human sources of intelligence evidence: contributions from law and probability. Law, *Probability & Risk*, 6(1-4), 247-274.

Shultz, R. (2018). Post-9/11 Wartime intelligence analysis. *Intelligence and National Security*, 33(7), 974-998

The Washington Post (2002). *Text of President Bush's 2002 state of the union address (Jan. 29, 2002).* Erişim Tarihi: 25.11.2022 https://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm

The White House President George W. Bush (2002). *President Bush delivers graduation speech at West Point United States Military Academy West Point*, New York. Erişim Tarihi: 26.11.2022 https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html

The Acronym Institute (2003). *Disarmament documentation: Weapons inspectors' briefing on Iraq, UN Security Council, February 14.* Erişim Tarihi: 14.12.2022 http://www.acronym.org.uk/old/archive/docs/0302/doc05.htm#02

The Guardian (2003). *Full text of Colin Powell's speech.* Erişim Tarihi: 13.12.2022 https://www.theguardian.com/world/2003/feb/05/iraq.usa

The Guardian (2004). *Iraq war was illegal and breached UN charter, says Annan.* Erişim Tarihi: 15.12.2022 https://www.theguardian.com/world/2004/sep/16/iraq.iraq

The Guardian (2011). *Curveball and the mass deception.* Erişim Tarihi: 15.12.2022 https://www.theguardian.com/world/2011/feb/22/curveball-mass-deception-wmd-iraq

U.S. House of Representatives (2002). *Final vote results for roll Call 455.* Erişim Tarihi: 24.12.2022 https://clerk.house.gov/evs/2002/roll455.xml

U.S. Senate (2002). *Roll call vote 107th congress-2nd session*. Erişim Tarihi: 24.12.2022 https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1072/vote_107_2_00237.htm

U.S. Senate (2004). *S. Rept. 108-301 - Report of the select committee on ıntelligence on the U.S. intelligence community's prewar ıntelligence assessments on Iraq together with addıtional views,* Erişim Tarihi: 10.05.2023. https://www.congress.gov/congressional-report/108th-congress/senate-report/301/1

United Nation (1990). *Resolution 715.* Erişim Tarihi: 20.12.2022. https://www.un.org/depts/unmovic/documents/715.pdf

United Nation (1991). *A report (S/22366) by Under Secretary-General Martti Ahtisaari warns of ımminent catastrophe ıf massive life-supporting needs are not met.* Erişim Tarihi: 20.12.2022. https://www.un.org/depts/oip/background/reports/s22366.pdf

United Nation (1998a). *Resolution 1154 (1998)*. Erişim Tarihi: 22.12.2022. https://www.un.org/Depts/unscom/Keyresolutions/sres98-1154.htm

United Nation (1998b). *Resolution 1194 (1998)*. Erişim Tarihi: 22.12.2022. https://www.un.org/Depts/unscom/Keyresolutions/sres98-1194.htm

United Nation (1998c). *Resolution 1205 (1998)*. Erişim Tarihi: 22.12.2022. https://www.un.org/Depts/unscom/Keyresolutions/sres98-1205.htm

United Nation (1999). *Resolution 1284 (1999).* Erişim Tarihi: 22.12.2022. https://www.un.org/Depts/unscom/Keyresolutions/sres99-1284.htm

United Nation Peace Maker (1991). *Security Council Resolution 687: Iraq-Kuwait*. Erişim Tarihi: 20.12.2022. https://peacemaker.un.org/iraqkoweit-resolution687

United Nations (2002). *United Nations Security Council Resolution 1441 (2002)*. Erişim Tarihi: 13.12.2022 https://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf

United Nations (2002). *United Nations Security Council Resolution 1441 (2002)*. Erişim Tarihi: 13.12.2022. https://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf

United Nations Digital Library (1990). *Resolution 1051 (1996) / adopted by the security council at its 3644th meeting, on 27 march 1996.* Erişim Tarihi: 20.12.2022. https://digitallibrary.un.org/record/208580

United Nations Digital Library (1991). *Resolution 707 (1991) / adopted by the security council at its 3004th meeting, on 15 August 1991*. Erişim Tarihi: 20.12.2022. https://digitallibrary.un.org/record/125533

Warner, M. (2008). Intelligence as risk shifting. Gill, P., Marrin, S., ve Phythian, M. (Ed.) *Intelligence theory: Key questions and debates* içinde (ss. 30-46). Oxfordshire: Routledge.

Wight, C. (2009). Theorising terrorism: The state, structure and history. *International Relations*, 23(1), 99-106.